

ธรรมานุศาสตร์

เพื่อให้ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้กำลังพล ทอ. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ

ธรรมานุศาสตร์ มงคลที่ ๒๓ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน-หนทางสู่ความรุ่งโรจน์

มหาสมุทรเป็นที่ไหลมารวมกันของน้ำจากทั่วทุกสารทิศ เพราะมีระดับที่ต่ำกว่า ฉะนั้นใครผู้ที่ต้องการจะรับการถ่ายทอดคุณธรรมความดีจากผู้รู้ทั้งหลาย ก็จะต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ฉะนั้น ความอ่อนน้อมถ่อมตน มาจากภาษาบาลีว่า **นิวาโต** หมายความว่า ไม่พองลม เอาการออกแล้ว คือ เอาการเอามาจากใจ มีความสงบเสงี่ยมเจียมตน ไม่มีความมานะถือตัว ไม่อวดดีถือดี ไม่ดูถูกเหยียดหยามใคร มีแต่ยกย่องคนทำความดี และคอยให้กำลังใจผู้ที่เคยพั้งพลาด

ความเคารพกับความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความแตกต่างกัน ความเคารพเป็นการปรารภผู้อื่น ตระหนักในคุณงามความดีของผู้อื่น พบใครก็คอยมองหาข้อดีของเขา ไม่ไปจับผิด สามารถ ประเมินคุณค่าของผู้อื่นได้ตามความเป็นจริง และแสดงอาการเคารพนับถือด้วยกาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ส่วนความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นการปรารภตนเอง คือหมั่นพิจารณาข้อบกพร่องของตนเอง ลดทิฐิมานะ ไม่อวดดีถือดี สามารถน้อมตัวลงเพื่อถ่ายทอดคุณความดีของผู้อื่นเข้ามาสู่ตนได้

สิ่งที่คนทั่วไปมักหลงตนเอง คือ ถือชาติตระกูล ว่าตนเองมีชาติตระกูลสูงหรือเป็นตระกูลเก่าแก่ มีชื่อเสียง บ้างก็ถือตัวเพราะคิดว่าตัวมีทรัพย์สินสมบัติมากกว่าคนอื่น จึงมักเอาแต่ใจตนเอง บางคนหลงตนเองเพราะรูปร่างหน้าตาดี หลงในความรู้ความสามารถ ยศ ตำแหน่งหรือบิรवार เมื่อหลงยึดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นข้อที่จะถือดี การทะเลาะวิวาทหรือการไม่ประนีประนอมกันก็จะเกิดขึ้น มีผลทำให้เกิดการแตกแยกในภายหลัง ทั้ง ๆ ที่สิ่งต่าง ๆ ที่เข้าไปยึดถืออยู่นั้น หากความเที่ยงแท้แน่นอนไม่ได้เลย ไม่สามารถคงอยู่กับเราได้ตลอดไป ทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลง เพราะไม่ใช่เป็นของเราจริง ๆ เป็นเพียงเครื่องอาศัยหรือสิ่งสมมุติกันขึ้นมาทั้งนั้น สิ่งที่จะคงอยู่กับตัวเราจริง ๆ ก็มีเพียงแต่คุณงามความดีที่เราได้ทำไว้เท่านั้น

ฉะนั้น ผู้ที่จะได้รับการยกย่องนับถือจากคนอื่นทั้งกาย วาจา ใจ จะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม มีความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างแท้จริง ไม่เอาชาติตระกูล ทรัพย์สินสมบัติ รูปร่างหน้าตา ยศ ตำแหน่ง หรือบิรवार มาเป็นเหตุให้เกิดมานะถือตัว และทำลายชื่อเสียงของตนเองโดยไม่รู้ตัว

มีเรื่องเล่าว่า ในสมัยพุทธกาล ฉันทะมหาอำมาตย์ผู้เป็นคนพาเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวช เพื่อแสวงหาโมกขธรรม ครั้นพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ก็ออกบวชตาม แต่เนื่องจากมัวกระหายใจในใจว่า เป็นผู้พาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จออกบวช จึงเกิดมานะไม่มีความ

อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคนที่มากไปด้วยทิวิมานะ เมื่อเห็นพระอัครสาวกทั้งสองได้รับการยกย่องในท่ามกลางหมู่ภิกษุสงฆ์ พร้อมทั้งพุทธศาสนิกชน ก็เกิดทิวิมานะว่า ตนเองซึ่งเป็นผู้ช่วยให้พระพุทธเจ้าได้เสด็จออกบวชแท้ ๆ กลับไม่ได้รับการยกย่องหรือเหลียวแล แทนที่จะเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ตั้งใจศึกษาธรรมะ ให้มีคุณธรรมภายใน กลับว่าร้าย และกล่าวจ้วงจาบพระเถระทั้งสองอยู่เป็นประจำ

พระบรมศาสดาสดับข่าวนั้น จากสำนักของพระภิกษุ จึงรับสั่งให้ไปตามพระฉันทะมาเข้าเฝ้า ได้ตรัสสอนให้พระฉันทะเป็นผู้วางใจ ให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน อย่าไปว่าร้ายพระอรหันต์ พระฉันทะก็ได้แต่ฟังนิ่ง ๆ แต่ก็ยังเที่ยวกล่าวต่อพระเถระทั้งสองอยู่เหมือนเดิม และยังกล่าวข่มขู่ภิกษุรูปอื่นอีกด้วย ทำให้ไม่มีใครกล้าว่ากล่าวตักเตือน เพราะถือว่า ท่านเป็นคนเคยใกล้ชิดพระผู้มีพระภาคเจ้ามาก่อน

พระบรมศาสดารับสั่งให้พระฉันทะมาเข้าเฝ้าอีก ทรงตักเตือนว่า ฉันทะ อัครสาวกทั้งสองเป็นยอดกัลยาณมิตรของเธอ อีกทั้งเป็นอริยบุคคล เธอจงคบหาเป็นกัลยาณมิตรเถิดอย่าได้ถือเอาทิวิมานะอันลามกเลย ทรงตักเตือนถึง ๓ ครั้ง แต่พระฉันทะก็ยังอวดดีถือดีเหมือนเดิม ไม่ยอมเชื่อฟังแม้กระทั่งพระบรมศาสดา กลับเกิดความน้อยอกน้อยใจ

พระฉันทะยังข่มขู่พระภิกษุอยู่เหมือนเดิม พระบรมศาสดา จึงตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ พวกเธอก็ไม่อาจทำให้ฉันทะสำนึกผิดได้ แต่เมื่อเราปรินิพพานแล้ว ฉันทะจักสำนึกได้ เมื่อพระอานนท์ทูลถามพระพุทธองค์ขณะกำลังจะเสด็จปรินิพพานว่า พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระองค์จะพึงปฏิบัติต่อพระฉันทะอย่างไรดี จึงจะเหมาะสมต่อพฤติกรรมของท่าน ทรงรับสั่งว่า พวกเธอทั้งหลายพึงลงพรหมทัณฑ์ ไม่ปฏิบัติกิจใด ๆ กับพระฉันทะ

เพราะฉะนั้น เมื่อพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระอานนท์ได้เข้าไปวัดโฆสิตาราม และประกาศในท่ามกลางสงฆ์ว่า ท่านฉันทะ สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์แก่ท่านแล้ว พระฉันทะ ไม่รู้ว่า ลงพรหมทัณฑ์คืออะไร ตอนแรกท่านก็ไม่รู้สึกเดือดร้อนอะไร แต่เมื่อพอพระเถระอธิบายว่า พรหมทัณฑ์คือ ไม่ให้ภิกษุสงฆ์พูดจากับพระฉันทะ ไม่ฟังว่ากล่าว ไม่ตักเตือน และไม่ให้อสอนธรรมแก่พระฉันทะ เมื่อได้ยินเช่นนั้น ก็รู้ว่าตนเองเป็นผู้ที่ใคร ๆ ไม่ต้องการแล้ว ท่านถึงกับเป็นลมสลบไปทันที แต่เมื่อเป็นสังขมาติ และเป็นพุทธประสงค์แล้ว ก็ไม่มีภิกษุรูปใดฝ่าฝืน

ตั้งแต่นั้นมา พระฉันทะก็ได้คิดและกลับตัวกลับใจใหม่ เป็นผู้วางใจ อ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเถระ และภิกษุผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรมสูงกว่าตน แทนที่จะมัวเที่ยวไปเกะกะระรานคนอื่น ก็หันกลับมาพิจารณาตนเอง ทำให้เป็นผู้ไม่ประมาท หมั่นปรารภความเพียร ในที่สุดท่านสามารถทำใจให้หยุดนิ่งจนบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ครั้นหมดกิเลสแล้ว ท่านเข้าไปหาสงฆ์ และขอให้สงฆ์งดการลงพรหมทัณฑ์ต่อท่านด้วย พระอานนท์ได้กล่าวต่อที่ประชุมสงฆ์ว่า เมื่อพระฉันทะทำให้แจ้งซึ่งพระอรหันต์ผลแล้ว เมื่อนั้นพรหมทัณฑ์ก็เป็นอันต้องยุติลง

จากเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่า คนที่ไม่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ใคร ๆ ก็ไม่ยกแนะนำตักเตือน แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนก็จะเป็นที่รัก ใคร ๆ ก็เมตตาแนะนำสั่งสอน จะได้แต่สิ่งที่ดี ๆ มีอานิสงส์ติดตัวข้ามภพข้ามชาติ ผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลุกรับคนที่ควรลุกรับ ให้อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ นับถือคนที่ควรนับถือ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดในตระกูลสูง

เมื่อเข้าใจเช่นนี้แล้ว ขอให้ทุกคนหมั่นฝึกฝนอบรมตนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทั้งกิริยาอ่อนน้อม มีวาจาอ่อนหวาน และมีใจที่อ่อนโยน ให้สมกับที่เป็นนักสร้างบารมี ผู้มุ่งจะไปให้ถึงที่สุดแห่งธรรม

เอกสารประกอบบทความ :

พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย ลงพรหมทัณฑ์ เล่ม ๙ หน้า ๕๒๔

จัดทำโดย : กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
คณอก.จัดกิจกรรมส่งเสริมให้กำลังพลของ ทอ.มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ